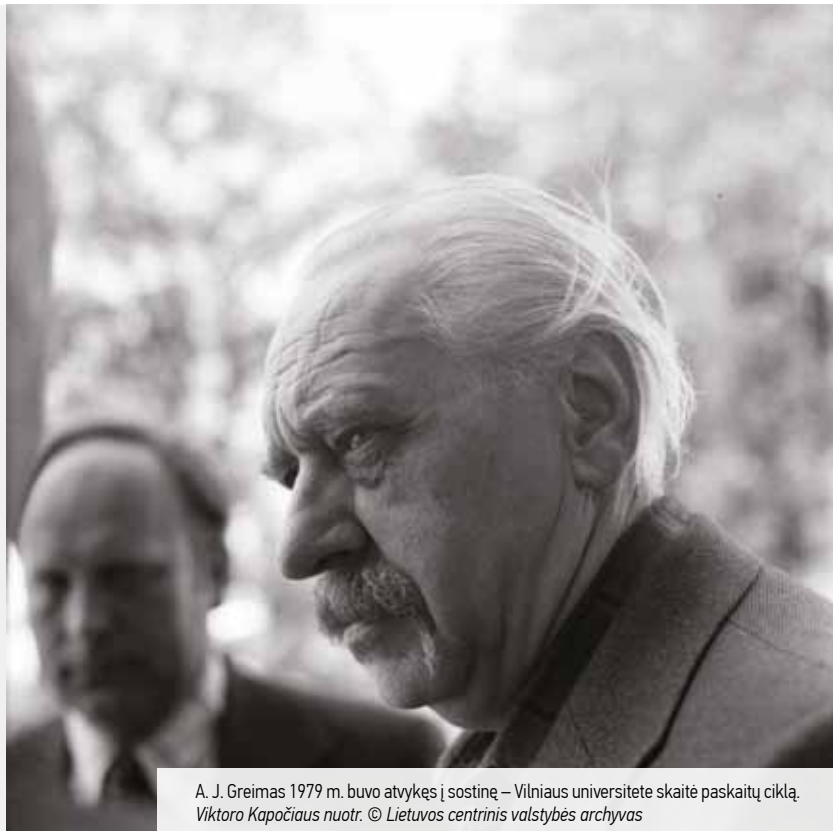

DIDŽIOJO MĄSTYTOJO PAIEŠKOS

A. J. Greimas 1979 m. buvo atvykęs į sostinę – Vilniaus universitete skaitė paskaitų ciklą. Viktoro Kapočiaus nuotr. © Lietuvos centrinis valstybės archyvas

Vaidenė Grybauskaitė

„Prasmės problema pasikeitė, kadangi niekas jau nesidomi prasme. Nei gyvenimo prasme, nei žmonijos prasme. Tai tada gaunasi toks beprasmingas gyvenimas ir prasmės nieškančios žmonės.“ Šie Algirdo Juliaus Greimo (1917–1992) žodžiai jau beveik visus metus girdimi iš įvairių žiniasklaidos priemonių – 2017-iejį paskelbti pasaulinio garso semiotiko, kalbotyrininko ir mitologo A. J. Greimo metais.

Mokslininko 100-osios gimimo sukakties minėjimo Lietuvoje ir pasaulyje programa išties įspūdinga: tai pavasarį vykęs iškilmingas šios sukakties minėjimas Vilniaus rotušėje, visus metus rengtos tarptautinės konferencijos, parodos, paskaitos, leidžiamos knygos (moksliniai leidiniai ir vertimai, tarp jų JAV Purdue universiteto profesoriaus Thomo Brodeno parašytos A. J. Greimo biografijos I dalis), mūsų šalyje išleisti pašto ženklas ir net proginė sidabro moneta.

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, parengusi projektą „Algirdas Julius Greimas: sugrįžimai“, visą spalio mėnesį irgi kvietė į šiam iškiliam semiotikui skirtus renginius: dokumentinio filmo „Cherchez Greimas“ (režisierius Rytis Zemkauskas) peržiūrą, interaktyvios kilnojamosios parodos „Pasaulis semiotiko akimis“ (kuratorė Gintautė Žemaitytė) pristatymą, įvairias edukacines paskaitas, konferenciją Lietuvos ir užsienio lituanistams. Minint 90-ąsias A. J. Greimo metines, žurnale „Tarp knygų“ (2007, Nr.1, p. 24–32) buvo spausdinta Petronėlės Grybauskienės parengta A. J. Greimo biobibliografija.

SUKŪRĖ VISUOTINAI REIKŠMINGĄ MOKYKLĄ

Greimo metų minėjimas – gera proga tarptautiniu mastu aktualizuoti patį A. J. Greimą, pristatyti jį ir jo darbus didesniai visuomenės ratui, o Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros

teorijos centrui (plėtojančiam lietuvių sukurtos semiotikos mokyklos idėjas ir vykdančiam semiotikos magistro studijų programą Lietuvoje, taip pat inicijavusiam šios sukakties įtraukimą į UNESCO atmintinų datų sąrašą) – patikrinti savo darbų ir projektų svarbą.

Algirdas J. Greimas yra didžiulio masto figūra, tačiau Lietuvoje jis gal ir nėra taip plačiai žinomas ar suprantamas. Pasak A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro vedėjo prof. habil. dr. Arūno Sverdiolo, tai yra vienintelis lietuvis, kuris XIX–XX a. sukūrė pasaulyje reikšmingą mokslo metodologiją arba mokyklą. Jos darbai yra tęsiami: 9 pasaulio valstybėse veikia 19 Greimo vardu pavadintų semiotikos centrų. Ši humanitarinė disciplina dėstoma ir kai kuriuose universitetuose. „Mes iš viso neturime tokio masto precedentų ar kitų tokių analogiškų atvejų“, – vertina A. Sverdiolas.

Nacionalinėje bibliotekoje rengtuose A. J. Greimui skirtuose renginiuose dalyvavo Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centro darbuotojai (iš kairės): prof. habil. dr. A. Sverdiolas, dr. J. Levina ir prof. habil. dr. K. Nastopka. *Vygaudo Juozaičio nuotraukos*

1944 m. emigravęs į Vakarus, mokslininko karjerą A. J. Greimas pradėjo kaip leksikografas, vėliau nuo domėjimosi žodžių reikšmėmis perėjo prie bendrosios prasmės problemos, sukūrė mokslinę prasmės aiškinimo teoriją. Šios teorijos pagrindus išdėstė veikaluose „Struktūrinė semantika“ (1966), tęsė – „Apie prasmę“ (1970), „Maupassant. Teksto semiotika: praktinės pratybos“ (1976), „Semiotika ir visuomenės mokslai“ (1976).

LIETUVOS TYRĖJAI DAR TURI ATRASTI

A. J. Greimas parašė aštuonias knygas prancūzų kalba ir devynias – lietuvių kalba, pusė jų skirtos mitologijos tyrimams. Lietuvių kultūrai svarbi jo eseistika, straipsniai išeivijos spaudoje įvairiais visuomenės, kultūros ir politikos klausimais. A. Sverdiolo teigimu, A. J. Greimo lietuviški tekstai „nepaprastai plastiški, jų visas paviršius kaip dailininko darbas, tapyba, kur daug sluoksnių vienas ant kito, tiesiog žaižaruoja. Juos galima skaityti vis iš naujo, citatos – daugiaprasmiškos“.

Svarbūs ir A. J. Greimo laišakai (susirašinėjimas su Aleksandrai Kašubiene, laišakai Arvydui Šliogerui,

Jonui Aisčiui, Broniui Savukynui), daug pasakantys apie jo paties asmenybę. Šiandien dar vis renkamas mokslininko rašytinis palikimas, ieškoma straipsnių, spausdintų išeivijos spaudoje. A. J. Greimą dar turi atrasti lituanistikos tyrėjai, imtis išsamesnių šio susirašinėjimo tyrimų.

Tai, ką jis rašė prancūziškai, buvo skirta mokslui, akademinėi bendruomenei, tai – daug aukštesnis slenkstis. Apie A. J. Greimo tekstus ir jų vertimus buvo kalbėta ir Nacionalinėje bibliotekoje surengtoje konferencijoje „Algirdas Julius Greimas Lietuvoje, pasaulyje ir mokykloje“. Pasak A. Sverdiolo, A. J. Greimo prancūziški tekstai daugiasluoksniai, labai daug terminijos, abstrakčių daiktavardžių, verčiant į lietuvių kalbą, sunku rasti atitikmenis, o tam reikia daug intelektualinių pastangų.

Tam tikra prasme vertimo problemos parodo ir mūsų humanitarinių, taip pat socialinių mokslų būklę. Profesoriaus teigimu, lietuvių teorinės kalbos ištekliai yra nepakankami, trūksta gebėjimo terminologiškai mąstyti. A. Sverdiolo žodžiais, Tomo Venclovos praėjusio amžiaus 8-ajame dešimtmetyje atliktas vertimas – mažiausiai paskaitomas, darbų rinktinės, kurią išvertė Rolandas Pavilionis (1989), – geresnis, bet nepakankamai. Naujesni vertimai (pvz., Kęstučio Nastopkos) jau natūralesni – per tuos dešimtmečius lietuvių kalba įgijo tam tikrą terminologinį potencialą.

PAŽINTI KAIP SEMIOTIKĄ IR MITOLOGĄ

Patraukli priemonė susipažinti su A. J. Greimu, profesoriaus nuomone, yra pokalbiai su Sauliumi Žuku (publikuojami 2017 m. pasirodžiusioje knygoje „Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos“ (I tomas)). „Tai yra to slenkščio įveikos priemonė, raktas, kuris leidžia atrakinti“, – vertina A. Sverdiolas. Prof. habil. dr. K. Nastopka savo ruožtu siūlė pradėti nuo veikalo „Maupassant. Teksto semiotika: praktinės pratybos“. Arba skaityti „Apie netobulumą“: „Tai labai žmogiška,

1917 m.	1919 m.	1934–1935 m.	1936–1939 m.	1939 m.	1940–1942 m.	1942–1944 m.	1944 m.	1948 m.
Kovo 9 d. gimė Tuloje (Rusija)	Greimų šeima grįžo į Lietuvą	Studijavo teisę Vytauto Didžiojo universitete	Mokėsi Grenoblio universitete (įgijo filologijos licenciatą)	Atliko tarnybą Lietuvos kariuomenėje	Gyveno Šiauliuose, mokytojavo, dėstė lietuvių ir prancūzų kalbas	Gyvendamas Kaune, dalyvavo antinacinio judėjimo veikloje	Pasitraukė į Vakarus	Sorbonos universitete apgynė daktaro disertaciją

šilta knyga. “Dr. Jūratė Levina, kalbėdama apie semiotikos prieinamumą, siūlė atsiversti paties K. Nastopkos knygas: „Literatūros semiotika“, Išsprūstanti prasmė“ – ten labai aiškiai ir suprantamai parodomi semiotiniai metodai.

A. J. Greimas įdomus ir kaip mitologas, senųjų tikėjimų tyrėjas. Svarbiausi jo mitologijos tyrinėjimai išleisti dviem tomais: „Apie dievus ir žmones“ (1979) ir „Tautos atminties beiškant“ (1990). Pasak paties A. J. Greimo, „mitologija skiriasi nuo tikslųjų mokslų

tu, kad jos objektas yra ne pasaulis ir jo daiktai, bet tai, ką žmogus galvoja apie pasaulį, daiktus ir save patį“. Šiuose jo tekstuose semiotikos metodas ir gyvas ryšys sujungiami su autentiška kaimo buitimi. Tai nėra lengvai skaitomi tekstai, ir kol kas didesnio atgarsio Lietuvoje jie nesulaukė (gal kiek plačiau jais naudojosi Gintaras Beresnevičius).

SUKAKTIES ATGARSIAI PASAULYJE

A. J. Greimo 100-metis minimas ir pasaulyje: surengtos konferencijos Bagdade (Irakas), San Paule (Brazilija), Limoje (Peru), Romoje (Italija), Vroclave (Lenkija). Paryžiuje gegužės mėnesį vykusioje konferencijoje „Greimas šiandien. Struktūros ateitis“ jos dalyviams buvo pateiktas A. J. Greimo eseistikos vertimas į prancūzų kalbą. K. Nastopkos teigimu, jis padarė didelį įspūdį: „Šie tekstai įdomūs ne vien lietuviams.“ Renginio atidarymo proga Paryžiaus merijoje buvo parodytas spektaklis pagal A. J. Greimo tekstus. Prancūzų aktorė Dominique Frot, remdamasi jo darbais „Apie netobulumą“, „Intelektualinės autobiografijos bandymas“, „Apie karvių melžėjas“, parašė scenarijų ir parengė vienos valandos spektaklį. Jį planuojama parodyti (prancūzų kalba, su subtitrais) ir Lietuvos nacionaliniame dramos teatre. Tai – dar viena galima pažintis su didžiuoju mąstytoju A. J. Greimu.

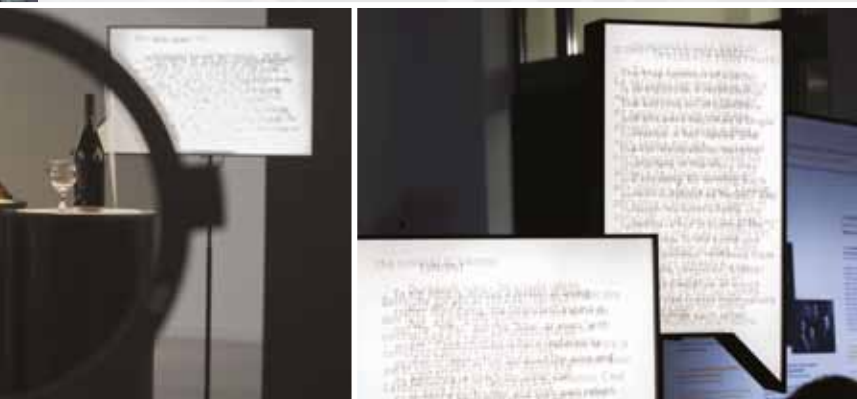
Pažvelgti į visuotines problemas semiotiko akimis siūlė ir Paryžiuje, Aukštojoje socialinių mokslų mokykloje (viename iš jos filialų formavosi Paryžiaus semiotikos mokykla), pristatyta interaktyvi paroda „Le monde vu par un sémioticien“ („Pasaulis semiotiko akimis“). Ši trikalbė (lietuvių, prancūzų ir anglų kalba) Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos ir gausios kūrybinės grupės parengta paroda šiuo metu veikia Nacionalinėje bibliotekoje.

Seimo Kultūros komiteto pirmininko pavaduotojas dr. Arūnas Gelūnas viename renginių pasidžiaugė Greimo metų sėkme. Jo teigimu, vykę renginiai ir didelis susidomėjimas jais rodo, koks prasmingas buvo A. J. Greimo sugrįžimas.

Belieka pridurti, kad mums dar reikės pažinti A. J. Greimą kaip rezistentą, analitiką, intelektualą, kuriam rūpėjo Lietuvos ir jos kultūros ateitis.

Trikalbės parodos „Pasaulis semiotiko akimis“ kūrybinė grupė. Ketvirta iš kairės – parodos kuratorė G. Žemaitytė. Manto Bartaševičiaus nuotraukos

Parodoje buvo sukurta instaliacija „Semiotizatorius“, „semiotizuojami“ objektai: A. J. Greimo laiškas, vynas ir šuo Rudis.

1949–1958 m.	1958–1962 m.	1965 m.	1966 m.	1971 m.	1976 m.	1979 m.	1979–1990 m.	1992 m.
Išvyko dėstyti į Aleksandriją (Egiptą)	Dėstė Ankaros ir Stambulo (Turkija) universitetuose	Paryžiuje Socialinių mokslų aukštųjų studijų mokykloje pradėjo vadovauti semiolingvistikos tyrimų grupei ir bendrosios semantikos seminarui	Studijoje „Struktūrinė semantika“ išdėstė semiotinės teorijos pagrindus	Lankėsi sovietinėje Lietuvoje, skaitė paskaitas	Studijoje „Maupassant: teksto semiotika“ suformulavo praktinius semiotinės analizės principus	Lankėsi Vilniaus universitete, skaitė paskaitų ciklą	Mitologijos tyrinėjimus apibendrino knygoje „Apie dievus ir žmones“ ir „Tautos atminties beiškant“	Vasario 27 d. mirė Paryžiuje. Palaidotas Kauno Petrašiūnų kapinėse